

VOCES MUSICALES 10: MUUSIKA KVALITEET MÄÄRAB KOLLEKTIIVI ENESETEADVUSE

Intervjuu Risto Joostiga

Kammerkoor Voces Musicales on oma rada käinud juba kümme aastat. Ümmarguse arvu puhul andis koor välja ka oma esimese plaadi, millel Arvo Pärdi muusika. On põhjust hetkeks aeg maha võtta ja meenutada, kuidas koor tänasesse päeva jõudis. Küsimustele vastab koori asutaja ja kunstiline juht Risto Joost.

Kui vältimatu samm on noore dirigendi teel oma kollektiivi loomine nagu sinul Voces Musicalese asutamine?

Voces Musicales on mulle kujunenud laboriks. Olen selle seltskonna peal katsetanud, mis on võimalik ja mis mitte. Just praeguse koosseisuga, sest koosseis on aastatega palju muutunud. Kümne aasta jooksul on Voces Musicalese ridades üles astunud umbes sada kuuskümmend inimest. See on kammerkoori kohta päris suur arv, aga lauljate tuumik on püsinud väikeste muutustega stabiilne. Ühtlasi on olenevalt repertuaari raskusastmest ja tingituna piiratud prooviajast meie koosseis osalenud päris palju lisalauljaid – Eesti Filharmoonia Kammerkoorist, Eesti Rahvusmeeskoorist või Rahvusoperi koorist, Vox Clamantisest või vabakutseliste lauljate seast. Viimastel

aastatel oleme püüdnud oma koosseisuliste lauljatega hakkama saada, investeerime üpris palju oma vokaalsesse võimekusse ja lauldava repertuaari kõrgesse muusikalisse kvaliteeti. See on omakorda toonud mõnele lauljale pakumise osaleda selliste professionaalsete kollektiivide töös nagu Eesti Filharmoonia Kammerkoor, mille üle mul on väga hea meel! Loodan, et selline „varjatud koostöö“ jätkub – et Voces Musicales suudab inimesi sellisel tasemel arendada. Olen ka ise palju juurde õppinud, vahepealsed õpinguaastad välismaal on kindlasti andnud juurde tehnilisi vahendeid, mille najal tulevad head tulemused kiiremini kui varem. Voces Musicales on tegelikult kogu aeg töötanud oma võimete piiril, nii vokaalses mõttes kui ka koormust arvestades. Kohe algusaastatel hakkasime tegema neljatunniseid proove, mis on ühele mitteprofessionaalsele koorile tõsine väljakutse. Isegi Eesti professionaalsed kollektiivid ei tööta neli tundi järjest. See on orkestrite tavaline tööaeg.

Kuidas Voces Musicalese algne koosseis kokku sai?

Kunagi ammu tekkis nüüdseks juba kaua Eestis elanud ja siis veel dirigee-

„Mulle loeb rohkem värv kui number,“ kinnitab laulja ja dirigent, kammerkoori Voces Musicales asutaja ja juht Risto Joost.

Harri Rospu foto

rimist õppinud kontratenori Ka Bo Chaniga idee teha kammerkoor. Tegime koos esimese proovi. Pärast seda ei näinud ma teda mitu aastat, kuni ta tuli koori laulma. Voces Musicales seltskond tuli põhiliselt Tallinna Muusikakeskkoolist, mille olin aasta varem lõpetanud. Aastal 1999 laulsid kooris peamiselt minu sõbrad ja tuttavad Muusikakeskkoolist ning Muusikaakademiast. Muusikatudengitest lauljate vokaalne võimekus lubas esitada päris nõudlikku repertuaari. Vokaaltehnikast ei teadnud ma tol ajal kindlasti pooltki sellest, mida praegu. Ka praegused teadmised ei ole piisavad, et seda seltskonda kohe maagiliselt moel maailma tippu viia.

Millist tööd tähendab hääleseade-trenn ja argine proovidrill?

Eks see ole iga dirigendi tunnetuse ja visiooni küsimus. Kunagi alguses pöörasin tähelepanu ainult muusikale. Vokaalses pooles ei olnud ma ise veel nii kodus. Mida rohkem ma ise laulmist õppisin, seda enam hakkasin vokaalsetele detailidele tähelepanu juhtima. Edasiminek oli päris suur. Ma ütlesin, et iga kava teeme Voces Musicalesega nagu kiirkursuse, sest tavaliselt on meil ühe kava harjutamiseks kolm kuni kaheksa proovi, keskeltläbi viis-kuus. See on tõesti professionaalse koori graafik. Oleme laulnud päris komplitseeritud repertuaari suhteliselt lühikese ettevalmistusajaga.

Eesti koorilaulutraditsioonis puudub minu arvates hetkel süsteemikindel

vokaalne kultuur, mingid toimimise põhialused. Eriti meeste puhul. Interpretatsioon on keskmiselt tugev tase, kuid võõrkeelte detailne tundmine on Eestis suhteliselt kehval järjel ja ka kooslaulmine ehk rütmi küsimus on väga terav. Ma ei talu seda, kui nootide õppimisele läheb kaua aega, sest seda kaugemal oleme me muusikast. Olen iga kollektiiviga töötades püüdnud kohe esimeses proovis saavutada muusikalisi kujundeid ja jõuda teatud kõlalise tulemuseni, sest alles siis hakkab muusika kõnelema. See annab aluse, kust edasi liikuda.

Millised on olulised verstepostid Voces Musicalese kujunemisel kooriks, mida võetakse juba peaaegu professionaalse kollektiivina?

Voces Musicalese puhul peaks rääkima kahest koosseisust. Esimene koosseis tegutses laias laastus aastani 2002, kui ma läksin õppima Viini. Kui ma 2003. aastal tagasi tulin, kujunes uus seltskond. Esimese koosseisuga saime kohe Tartus vabariiklikul kammer- ja segakooride konkursil „Uus Tuljak“ kammerkooride kategoorias esikoha, lisaks *grand prix* ja parima kohustusliku laulu esituse eripreemia. Konkursi kavasse võtsime Giovanni Pierluigi da Palestrina teose „Super flumina Babylonis“, Jaakko Mäntyjärvi „El Hambo“, Veljo Tormise „Laevas lauldakse“, Anton Bruckneri „Christus factus est“, esiettekandena Timo Steineri „Join Us“. Kohustuslik lugu oli Tõnu Kõrvitsa „Nüüd läbi ööde“. Väga lai skaala keerulisi teoseid – erinevad stiilid ja keeled.

Kui Viinist tulin ja hakkasin uut seltskonda kujundama, võtsin vokaalsed küsimused tõsiselt ette. Meie lahtilaulmised venisid poolteise tunni pikkuseks. Tegime joogaharjutusi, ma uurisin kirjandust, proovisime loetud asjad kohe järele ja need töötasid minu suureks rõõmuks väga hästi. Need arendasid olulisel määral lauljate keskendu-

misvõimet, oma keha tajumise, hingamise, õhu liikumise kontrollimise, tooni tekitamise oskust. Tegime vokaalseid harjutusi küll hääle tugevdamiseks, küll ulatuse suurendamiseks ja dünaamika-skaala avardamiseks. Harjutasime kuid Miina Härma laulu „Ei saa mitte vaiki olla“, proovisime erinevaid variante ekstreemsusteni välja, kuni laulsime juba ka eesti keelt nagu itaalia keelt. Kui praegu oleksid Voces Musicaleses ainult teise koosseisu alguses alustanud lauljad, oleks tulemus veelgi parem. Teised suudavad samuti väga hästi laulda, aga laulja pädevuse määrab suures osas kogemus ja repertuaari maht.

Kui teatud vokaalne tase oli saavutatud, oli järgmisena päevakorral repertuaar: mida laulda ja kuidas. Püüdsin teadlikult mitte võtta ette teoseid, mis käinuksid üle jõu. Kõige tähtsam oli esitada teoseid, mis oleksid arendavad, annaksid uusi impulsse ja mida tahaks ka ise publikuna kuulata. Hakkasime laulma väga erinevat repertuaari. Timo Steineri, Ülo Kriguli, Age Hirve ja Lauri Jõehe teoseid esitada oli väga põnev. Ülo Krigul laulis Voces Musicaleses bassi, tal oli ühtlasi haruldane võimalus olla esitusprotsessi sees ja vaadata, mis toimib ja mis mitte. Ühel hetkel kandisime Helena Tulve autorikontserdil ette tema teose „Exodus“, mille olid nii Filharmonia Kammerkoor kui ka mõni teine tagasi lükanud. Õppisime kolm kuud tema kahte lugu, mis kestsid kokku veidi alla kahekümne minuti. Tegime rühmaproove ja oli tõeliselt raske, aga lõpuks saime hakkama. Ma ei ütleks, et tulemus oli täiuslik, aga me võtsime selle töö ette ja see oli kõigile lauljatele suur kool. Helena muusika laulmine on nii fraasitunnetuse kui ka rütmi, intonatsiooni ja värvide poolest haruldane kogemus. Andsime ka Tartu Jaani kiriku päevadel, Eesti noorte heliloojate festivalil puhtalt eesti muusikast koostatud kontserdi, kus olid kavas Mari

Vihmandi kooriteosed, samuti Tatjana Kozlova, Timo Steineri, Mart Siimeri ja Toivo Tulevi uudislooming.

Tajusin juba siis, et vanamuusika elemendid arendavad seda seltskonda kõige paremini. Olin ise aasta laulnud Vox Clamantis ja see arendas tohutult fraasitunnetust, lineaarsusetaju. Mind mõjutas palju ka asjaolu, et hakkasin kontratenorina laulma eelkõige renessanss- ja barokkrepertuaari. Avastasin, et vanamuusika liinilt on hea edasi minna uude muusikasse ning et varajase muusika laulmise kogemus annab hea ettevalmistava aluse ka romantismiperioodi teoste esitamiseks. Minu jaoks oli see tähtis loogiline jada, leidsin kokkupuutepunkte uue ja vana vahel.

Oleme esitanud palju Schützi ja Bachi motette, Bruckneri motette, samuti palju renessansiheliloojate teoseid. Ja Bachi suurteoseid – oratooriume, passioone. Bach on seda seltskonda kõige rohkem arendanud, tema muusikas sisaldub absoluutselt kõik: tehniline virtuoossus, keeleline keerukus, rütmiline erksus. Koori kavas on olnud Bachi „Johannese passioon” ja „Matteuse passioon”, „Jõuluoratorium”, ka Händeli „Messias”. Natuke prantsuse muusikat ka – näiteks Debussy.

Tahtsin võimalikult laia spektri ette võtta ka keeleliselt, samuti muusikažanrite ja heliloojate osas. Püüdsin repertuaari haarata iga ajastu tipud. Oleme Voces Musicalesega laulnud nii gregooriuse koraali kui ka Palestrinat, Gesualdot, Purcellit. Edasi tulevad juba Schütz ja Bach. Ühel hetkel jõudsime Sergei Rahmaninovi „Vespriteni”, mis on lauljatele vokaalselt olnud üks suuremaid väljakutseid. Üks oluline osa koori arengus on vokaalne esteetika, professionaalsus, täpsus ja tahe; järgmine aste on puhas muusika. Muusika kvaliteet määrab kollektiivi eneseteadvuse. Raskema repertuaariga kasvab ka sooritusrõõm ja kirg esitada kõrgekvaliteedilist reper-

tuaari – loomulikult peab olema võime ja tahe end sellest läbi närida.

Mille poolest on töö uudisteostega eriline?

Minu jaoks on uue muusika puhul kõige tähtsam avastamisrõõm. Samas tahaks, et koor loodud teosest võimalikult ruttu läbi näriks, et see jõuaks kiiresti kuulajateni ja hakkaks kohe teiste partituuride reas võnkuma. Siis saab ka helilooja hea pildi, kuhu teos tema oma ajas kuulub, millega ta on rahul, mida tahaks võib-olla teistmoodi teha. Voces Musicalesele loodud teosed on olnud väga erinevad ja nii mulle endale kui ka koorile Bachi kõrval ilmselt kõige arendavamad.

Mulle isiklikult ei meeldi koostööprotsessis heliloojaga nooditeksti muuta – ainult väikesi tehnilisi detaile, kui need tõesti ei toimi. Kui kollektiiv ei suuda teost esitada, siis peab midagi muutma, aga arvan, et see on pigem kollektiivi probleem. Näiteks ulatusest välja kirjutatud partiisid praktiliselt ei saagi olla, kuna inimehalel on tohutud võimalused. Vajadusel saab ka partiisid häälte vahel ümber jagada. Sümfooniaorkestriga on oluliselt keerulisem selliseid käike teha. Ma ei tahaks heliloojaid ahistada, öeldes, et ära seda kirjuta. Seda enam, et eesti heliloojad on äärmiselt professionaalsed. Keskpärasest tehnilisest kvaliteetist kohtab harva. Kas teos muusikaliselt toimib, see on juba väga personaalne. Uut repertuaari peab tellima ja need teosed peavad olema ringluses – siis käib ka kollektiiv ajaga kaasas ja tal on rohkem kõlapinda sel kultuurimaastikul, kus ta gutseb.

Millise nüüdismuusika dirigeerimist sa kõige rohkem naudid?

Olen alati püüdnud läheneda teosele igasuguse eelarvamuse ja mitte kohe küsida, miks helilooja nii või teisiti kirjutas. Proovin interpreedina anda mak-

simumi ja pigem mõelda, kuidas muuta teose esitus nii filigraanseks kui võimalik. Seetõttu tekkis mul kohe alguses, eriti uue muusika puhul, kontsentree-ritud detailikujundamissoov. Loomulikult oli see seotud ka baroki- ja vanamuusikatunnetusega.

Viimasel aastal oleme esitanud palju Arvo Pärdi vokaalteoseid. Tunnen, et Pärt on eesti muusika Palestrina – tehniliselt võib-olla raskem, aga kvaliteetid on samad. Kui ehitada eesti koorilaulukultuur Arvo Pärdi loomingule, oleksid tulemused fantastilised. Pärdi muusika esitamine peaks toetuma vägagi klassikalistele alustele, muidu lihtsalt ei suuda seda ära laulda. Olulised on kõik põhielemendid: kooslaul, tooni kvaliteet, intonatsioon. Seetõttu esitatakse Pärti vähe, Tormist palju rohkem, sest see on muusikaliselt kättesaadavam ja enamjaolt ka lihtsam esitada. Andsi-me Iisraelis kontserdi, kus esimene pool oli Pärt ja teine Tormis. Toimis väga hästi. Vastupidi oluks suhteliselt võimatu, lauljad oleksid olnud nii vokaalselt kui ka kunstiliselt ekstreemses olukorras, sest need on täiesti erinevad maailmad.

Oleme Voces Musicalesega kokku puutunud paljude tähtsate eesti heliloojatega. Loomulikult rohkem noorematega, kuna oleme esitanud nende uudisteoseid. Aga ka Veljo Tormise, Eino Tambergiga. Eriti hea meel on selle üle, et alles õpilase seisuses interpreet saab teha koostööd heliloojaga. Arvan, et see on võimalik ainult Eestis ja teistes väikestes kogukondades. Mulle on alati olnud oluline näha, kas see, mida ma interpreedina teen, resoneerib helilooja mõtetega, ja kui palju ma oma esitusega teda inspireerin.

Esimese Voces Musicalese plaadi tegite Arvo Pärdi muusikaga.

Pärdi muusika on minu jaoks äärmiselt isiklik. See on kõlaliselt haruldane.

Tänapäeva ühiskond on üles ehitatud kontrastidele, aga Pärdi muusika vajab rahu, stabiilsust ja aeglaselt kujundatud tervikutunnet, ta ei ole efekti peal väljas. Loomulikult on ka palju teisi häid heliloojaid ja teoseid, aga mulle meeldivad tervikideed rohkem. Seetõttu saigi plaati kokku pandud Pärdi teostest, mis on tema loomingus väga tähtsad, mida me oleme palju esitanud ja mis on meile korda läinud. Ja kuna ma hiljuti asutasin orkestri Tallinn Sinfonietta, tekkis soov koostada plaadi materjal mõlemat kollektiivi silmas pidades.

Meeskoorilugu „Palveränduri laul“ tekitab minus nostalgiat, kuna esitasin seda kunagi Vox Clamantisega Prantsusmaal. Selle kooriteose vokaalpartii baseerub kahel noodil ja muusikaliselt läheb ta tagasi gregooriuse laulu algete juurde, nagu ka „Te Deum“. Uuemast Pärdi muusikast on plaadil „Nunc dimittis“, „Summa“ ja „Magnificat“. „Summa“ on universaalne teos, mida on esitanud nii orkestrid, keelpillikvartetid, vokaalkvartetid kui ka koorid. Selle teose mõtlesin asetada kava keskele, et ta oleks kõige summa, olgugi et pealkiri ei ole sellega otseses seoses, teos põhineb *Credo* tekstil. „Magnificat“, Arvo Pärdi loomingus kahtlemata üks tähtsamaid teoseid, on oma tähenduselt võrreldav ikooniga nagu Bachi motett „Singet dem Herrn ein neues Lied“.

Kuidas on plaadil olevad Pärdi teosed Voces Musicalese repertuaari jõudnud?

„Magnificati“ esitasime esimest korda Iisraelis, et tutvustada parimat Arvo Pärdi loomingut Eestist väljaspool. „Nunc dimittist“ ma lihtsalt tahtsin teha, kuna see on fantastiline muusika. „Summa“ tundus selle plaadi kontekstis pärl, plaadi tuum. Kui teised on teatud maani tuntud või mastaapsed lood, siis seda teost plaadistatakse ja esitatakse vähe, võib-olla esitatakse isegi rohkem

orkestriversioonis. „Summa“ kaudu avaneb kogu selle kava terviklik mõte. „Te Deumi“ ja „Palveränduri laulu“ esitasime 2007. aasta sügisel Pärnu Linna-orkestriga Pärnu Filharmoonia ja kontserdimaja hooaja avakontserdil, kus olid kavas ainult Pärdi teosed. „Te Deum“ on kombinatsioon nii paljudest asjadest... Kui helilooja on universumi loogikale selle lihtsuses ja raskuses pihta saanud, sünnivadki sellised teosed.

Milliste autoriteetide esitusi sa Pärdi muusikaga tegeldes jälgid, kas või alateadlikult?

Filharmoonia Kammerkooris laulsime ja salvestasime palju Pärdi muusikat. Stephen Laytoni plaat tema kooriga Polyphony on tugevasti mõjutanud. Eestis on ta esinenud oma amatöörkooriga Holst Singers, mis laulab nagu professionaalne koor. Inglased sobivad väga hästi Pärdi laulma, sealne vokaaliesiteetika on Pärdi teostele suhteliselt lähedane. The Hilliard Ensemble on teine eeskujuks olnud seltskond oma „Passio“ ja „Miserere“ esitustega. Seal olenegi kõige rohkem õppinud, aga ka Skandinaavia kooritraditsioonist – rootsi ja taani omast eelkõige, olen neis maades ka rohkem viibinud. Inglise on täpne, klaar ja kontsentreeritud toon, rootslastel ja taanlastel õhulisem ja pehmem – ka küll selge ja täpne, aga fluidumit on rohkem kui inglise kooritraditsioonis. Muidugi on mõjutanud Tõnu Kaljuste, kes on minu arvates olulisel määral ära tabanud, kuidas üldse muusikat teha – kuidas liiguvad lineaarsed liinid ja kuidas neile tähelepanu pöörata.

Kui oluliseks pead enne kollektiiviga tööle asumist Pärdi tintinnabuli-teoste analüüsi?

Tintinnabuli-stiil põhineb väga lihtsal mudelil: on kolmkõlahelid ja meloodiahelid. Küsimus on paljuski matemaatiliselt, ka puhtvisuaalsel tasandil. Kui te-

kivad näiteks priimid, tertsid ja kvindid, mida üks või teine hääl võimendab, on seda tarvis esituses tähele panna. Harmoonilist plaani on samuti vaja jälgida. Ja Pärdi muusika võti on muidugi konsonantsi ja dissonantsi vaheldumine.

Teen analüüsi küll ära, aga tahaks pigem kohe tervikkontseptsiooni tunnetust saada. Mulle loeb rohkem värv kui number.

Oled Vox Clamantise koosseisus esitanud palju gregooriuse laulu. Millist tarkust see sulle Pärdi tõlgendamiseks on andnud?

See on olnud väga tähtis. Oluline on lineaarne liikumine. Ja see ei ole suunatud mitte järgmisele, vaid viimasele noodile. Loomulikult on tähtis, mis nende kahe noodi vahel juhtub, aga üldine suund teenib terviku tajumist. Vabadus, samas organiseeritus.

Kas Voces Musicales on sulle andnud midagi, mida sa teiste kollektiividega töötades ei ole saanud?

Tunnen ennast selles keskkonnas kõige vabamalt. Voces Musicales on pakkunud elamusi, mida kontserdilaval alati ei sünni. Muusikaline kvaliteet sõltub palju sellest, kui kaua seltskond on koos olnud ja mida koos läbi elanud. Konkursid ja kontserdid on tekitanud tervikhingamise, mida ei ole võimalik saavutada kollektiiviga, kellega teed ainult paar projekti. Voces Musicales puhul on kõige tähtsam rõõm ja naudivad kogu protsessist.

Küsinud MARIA MÖLDER